

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ ОСВІТИ

04070, м. Київ, вул. Сагайдачного, 37

Від 30.07.2010 № 1.4/18-3126

На № _____ від _____

Ректорам (директорам) Кримського
республіканського, обласних інститутів
післядипломної педагогічної освіти,
Київського університету імені Б. Грінченка,
Інституту післядипломної освіти
Севастопольського міського
гуманітарного університету

Відповідно до плану роботи Міністерства освіти і науки Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти на виконання Закону України від 5 березня 2009 року № 1065-VI «Про загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини», Указу Президента України від 12 грудня 2007 року № 1208 «Про додаткові невідкладні заходи щодо протидії ВІЛ/СНІД в Україні» підготовлено інструктивно-методичний лист про формування відповідального ставлення до здоров'я дітей та учнівської молоді, протидії ВІЛ/СНІДу та наркоманії для практичного використання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Додаток: 8 арк.

Директор

О.А.Удод

Інструктивно-методичний лист

Про формування відповідального ставлення
до здоров'я дітей та учнівської молоді,
протидії ВІЛ/СНІДу та наркоманії

Здоров'я – це безцінний здобуток не тільки кожної людини, але й усього суспільства. Формування і збереження здоров'я на всіх етапах розвитку людини є стратегічним завданням будь-якої держави. Відомо, що стан здоров'я населення визначається комплексом різних факторів: рівнем добробуту, умовами праці та побуту, екологією, способом життя, доступністю і якістю медичної допомоги тощо.

В останні роки в державі значно активізувалася робота по формуванню потреби в здоровому способі життя у всіх верствах населення. Однак в масовій суспільній свідомості здоровий спосіб життя, на жаль, не є пріоритетом.

Усвідомлення самоцінності людського життя, орієнтація на відродження здорового способу життя і моральних цінностей – все це визначає стратегію виховання. В її реалізації першорядне місце посідає здоров'я підростаючого покоління, тому потребу у зміцненні та збереженні здоров'я переважно формувати в дошкільному та шкільному віці. Тим, хто здійснює діяльність щодо формування відповідального ставлення до здоров'я дітей та учнівської молоді, протидії ВІЛ/СНІДу та наркоманії необхідно враховувати вік і потреби тих, на кого спрямована ця діяльність.

5-7 років – це період підготовки та адаптації дитини до школи. Активна підготовка до якісно нової шкільної діяльності, яка потребує перебудови центральної нервової системи, доволі часто виявляє у дітей несподівані ознаки функціональної недостатності, що свідчить про можливі утруднення при навчанні в школі. Для дітей молодшого шкільного віку навчання є основним видом діяльності. Тому вони із задоволенням відповідають на запитання, демонструючи свої знання про здоров'я, його збереження, зміцнення тощо. Важливо обирати тематику, яка відповідає знанням дітей даного віку, фактичним навичкам учнів по здоровому способу життя.

Одним з найцікавіших і суперечливих періодів розвитку є підлітковий вік. Він пов'язаний із статевим дозріванням організму. Це період гострого біологічного, психологічного та соціального стресу, переломів, криз. Цьому віку належить особливе місце в загальних тенденціях захворюваності, оскільки біологічно він характеризується потужними ендокринними перебудовами, які роблять організм підлітків особливо чутливим до впливу шкідливих факторів. Часто в цей період проявляються розлади особистості і процеси саморуйнування: нанесення шкоди фізичному здоров'ю (куріння, алкоголізм, наркоманія), нанесення шкоди моральному розвитку, заподіяння шкоди майбутньому соціуму. Головною діяльністю дітей середнього шкільного віку є особистісне спілкування. Учні цього віку віддають перевагу «командним» формам спілкування і взаємодії і, саме в цьому віці дуже великий ризик долучитися до шкідливих звичок. Підліткам потрібно говорити про пагубність їх наслідків для організму, наводити конкретні приклади з життя. Здійснювати роботу по перетворенню установок, суджень, системи власного ставлення підлітка, розвитку навичок позитивного мислення відносно самого себе.

Перше вживання алкоголю, наркотиків, токсичних речовин частіше всього відбувається саме в підлітковому віці, що ставить педагогів перед необхідністю вести систематичну і скоординовану з медиками та правоохоронцями роботу з антиалкогольного, антинаркотичного виховання, виявленню випадків первинної наркоманії та токсикоманії, а також побутового пияцтва серед дітей та молоді.

Як правило підлітки звикають перекладати відповідальність за себе і своє здоров'я на батьків, лікарів, педагогів. Тому дуже важливо переконливо вчити учнів самим дбати про власне здоров'я, не губити його безграмотною організацією свого способу життя, вчити, що здоровий спосіб життя складається з форм особистісної поведінки, які сприяють профілактиці захворювань та підвищенню захисних властивостей організму (розумний режим навчання (праці) та відпочинку, задовільні особисті житлово-побутові умови, раціональне харчування, оптимальна рухова активність, загартування, культура міжособистісних стосунків, дотримання правил гігієни, відповідна медична активність), які спрямовані на боротьбу зі шкідливими

пристрастями: тютюнокурінням, вживанням алкогольних напоїв, наркотичних засобів та психотропних речовин, хуліганством, порушенням режиму сну та харчування тощо. Виховувати в учнів самостійність, наявність розумного відчуття загрози та її попередження. Самостійність поведінки у підлітків і молоді визначається наявністю в них правильного вихованого розуміння сутності розбіжності між компанією та колективом, здатності орієнтуватися на вимоги всього суспільства, а не вузької групи людей, особливо якщо ці вимоги суперечать інтересам суспільства. Необхідність наявності розумного відчуття загрози пояснюється тим, що вихована людина повинна усвідомлювати, що страх не завжди є ознакою слабкості або боягузтва. Навпаки, в деяких ситуаціях – це корисне і необхідне почуття.

Найнебезпечнішою загрозливою хворобою для людства стали ВІЛ-інфекція/СНІД.

Діти, особливо наражаються на небезпеку і ризик інфікування ВІЛ, бо глобальне поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу продовжується з наростаючим результатом, особливо через ін'єкційну наркоманію.

В Законі України від 12.12.1991 р. № 1972-ХІІ «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення» в розділі І, ст.1 наведені терміни, які вживаються у такому значенні:

ВІЛ-інфекція – захворювання, викликане вірусом імунodefіциту людини (ВІЛ);

ВІЛ-інфіковані – особи, в організмі яких виявлено вірус імунodefіциту людини. До категорії ВІЛ-інфікованих належать як особи без клінічних проявів хвороби (носії ВІЛ), так і хворі на СНІД;

СНІД (синдром набутого імунodefіциту людини) – кінцева стадія ВІЛ-інфекції;

Хворі на СНІД – особи з різноманітними патологічними проявами, зумовленими глибоким ураженням імунної системи вірусом імунodefіциту людини.

В Концепції стратегії дій Уряду, спрямованих на запобігання поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу, на період до 2011 року, затвердженою постановою Кабінету

Міністрів України від 4 березня 2004 р. № 264, виділений розділ «Здійснення заходів, спрямованих на зміну ризикованої щодо ВІЛ-інфікування поведінки різних груп населення, особливо молоді у віці 15-24 років». Наголошено, що для формування стійких навичок здорового способу життя та безпечної поведінки слід забезпечити: проведення первинної профілактики серед дітей та учнівської молоді, забезпечення доступу до засобів індивідуальної профілактики ВІЛ-інфекції; розроблення стратегії пропаганди здорового способу життя серед дітей та учнівської молоді, забезпечення її реалізації в дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладах; збільшення в навчальних програмах обсягу інформації з профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу; відображення у державних стандартах освіти заходів, пов'язаних із формуванням навичок здорового способу життя та орієнтованих на різні групи населення; поширення культурно-мистецьких та спортивних акцій, спрямованих на пропаганду здорового способу життя серед дітей та учнівської молоді, та профілактику хвороб, що передаються статевим шляхом, у тому числі ВІЛ-інфекції/СНІДу.

Сьогодні суспільство розуміє, що формування відповідального ставлення до здоров'я дітей та учнівської молоді є нагальним завданням.

На таких засадах, з урахуванням вікових особливостей і особливостей навчального процесу, формується відповідальність за здоров'я у дітей шкільного віку.

В Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та учнівської молоді, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки від 21.07.2004 р. № 605, в розділі V наголошено на доцільності формування знань про фізичне, психічне (психологічний комфорт), духовне, соціальне (соціальне благополуччя) здоров'я і змісті форм і методів формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та учнівської молоді.

Ефективність процесу формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя залежить від відповідної спрямованості виховного процесу, форм та методів його організації, яких пріоритетну роль педагогам належить віддавати активним

формам і методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. Наприклад: проектам «Захисти свою позицію», «Орієнтація на мотивацію ведення здорового способу життя», «Особистісно орієнтована модель формування в учнів і студентів навичок здорового способу життя»; відкритим трибунам «Який спосіб життя – таке й здоров'я», «Напружене ритмом життя»; рольовій грі «Турбуймось про здоров'я»; ситуаційному практикуму «Твоє майбутнє залежить від вибору, який ти робиш сьогодні»; соціально-психологічному тренінгу «Розвиток умінь саморегуляції, умінь протистояти негативним впливам середовища»; кейс-технології (отримання методичної основи превентивної роботи, набору конкретних рішень і дій в типових ситуаціях, методик виявлення типових ускладнень і проблем профілактики зловживання шкідливих речовин учнями, програм і проектів з профілактичної діяльності в різних сферах – навчальній, дозвіллевій, сімейній, педагогічній тощо); альтернативним формам (пропагують нові види відпочинку, використання вільного часу таким чином, щоб воно стало альтернативою асоціальній поведінці учнів) - фестивалям художньої творчості, конкурсам творчих робіт «Я обираю життя», профільним змінам для волонтерів в таборах і базах відпочинку, Всеукраїнському, обласним та районним фестивалям «Молодь обирає здоровий спосіб життя», КТС (колективним творчим справам) тощо.

Доцільно застосовувати традиційні методи і форми. Наприклад: конкурси на кращу організацію роботи з профілактики шкідливих звичок, кращу програму з формування здорового способу життя, кращу діяльність органів учнівського самоврядування; бесіди «Що таке здоров'я?», «Не тягнись пізнати таємницю наркотиків на власному досвіді»; лекція «Вплив агресивного соціального середовища. Як його уникнути?»; диспут «Небезпечні статеві стосунки – спочатку ВІЛ, а далі - СНІД»; круглий стіл «Збереження власного життя - громадянський обов'язок кожної людини»; семінар «Здоров'я, здоровий спосіб життя, культура здоров'я», книжкові виставки з відповідної тематики, перегляди відео та кінофільмів, анкетування, опитування тощо.

З нетрадиційних для педагогіки методів ефективно діють методи «педагогічної психотерапії», а саме: саморегуляції, педагогічного аутотренінгу, рефлексотерапії.

Ефективним буде здійснення педагогічними колективами навчальних закладів комплексних заходів щодо формування відповідального ставлення до здоров'я у дітей та учнівської молоді, протидії ВІЛ/СНІДу та наркоманії, а саме:

- розробка пріоритетних напрямів інформаційної, просвітницької та профілактичної діяльності з відповідної тематики, створення єдиного інформаційно-методичного простору та бази для всіх суб'єктів освітнього процесу в навчальних закладах;
- проведення соціологічних досліджень по організації профілактики зловживання наркотичних засобів та психотропних речовин учнями, створення моделі взаємодії щодо ранньої профілактики залежностей в них;
- навчання та перепідготовка педагогічних кадрів навчальних закладів з організації первинної профілактики зловживання шкідливих речовин, інфікування ВІЛ в підлітковому середовищі з урахуванням специфіки освітнього процесу загальноосвітніх навчальних закладів, здійснення адресної допомоги зацікавленим педагогічним кадрам в рішенні питань, пов'язаних з профілактичною діяльністю;
- розвиток соціального партнерства та забезпечення оптимального використання ресурсів всіх соціальних інститутів (ЗМІ, громадськості, центрів довіри, телефонних центрів довіри, центрів допомоги сім'ям та дітям, правоохоронних органів, органів охорони здоров'я тощо), які займаються відповідною інформаційною, просвітницькою та профілактичною діяльністю;
- втілення інтерактивних форм роботи, застосування в повній мірі інноваційних технологій в навчальному процесі та дозвіллевій діяльності;
- використання потенціалу спортивних та дозвіллевих організацій для залучення учнівської молоді до здорового способу життя;

- залучення батьківської громадськості до роботи з пропаганди здорового способу життя, організація батьківської освіти шляхом участі у зборах, лекціях, бесідах, консультаціях, зустрічах з фахівцями тощо.

Зазначені методи, форми та комплексні міри створюють певну єдність і доповнюють один одного, дають можливість педагогам створити цілісну систему формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя в учнів, розвиток в них позитивних якостей, виховання свідомого та відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я інших людей, формування прагнення бути здоровими та засвоєння системи знань, практичних навичок здорового способу життя та безпечної поведінки, отримання знань з безпеки статевих стосунків та профілактики інфікування ВІЛ, формування умінь задовольняти свої потреби без допомоги наркотичних засобів та психотропних речовин.

Практичне використання зазначених рекомендацій сприятиме ефективному виконанню педагогічними колективами загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів завдань суспільства, батьківської громади, державних органів та установ щодо формування відповідального ставлення до здоров'я дітей та учнівської молоді, протидії ВІЛ/СНІДу та наркоманії.

Остапенко В.С.

Методист вищої категорії сектору виховної

та позашкільної роботи відділу педагогічних

інновацій та виховної роботи, відділення змісту

дошкільної та загальної середньої освіти

Інституту інноваційних технологій і змісту освіти